

PREGÓ DE FIRES 2008

(Pronunciat a l'església del convent dels Sagrats Cors el dijous,
8 de maig del 2008)

=====

Gràcies, senyor Miquel Serra, pregoner del 2007, per les seves afalagadores i immerescudes paraules cap a la meva persona!

Amics, companys, conciudadans sollerics, visitants de fora, pregoner 2007, Valentès Dones, autoritats locals, insulars i autonòmiques, bon vespre a tots!

Abans de començar, permeteu-me que tingui un record i un reconeixement cap a aquell grup de persones, reduït al principi però que s'ha anat fent gran, que l'any 1972 va emprendre una profunda transformació dels actes commemoratius del Firó... entre els quals es trobava mon pare i moltes altres persones que ja han traspassat aquest món. I un reconeixement, també, als membres dels col·lectius que, any rere any, fan un gran esforç per dignificar una commemoració i una festa que ens honora a tots i s'ha convertit en una de les més importants de Mallorca. A tots ells, moltes gràcies!

I enhorabona també a tots els aficionats al bàsquet perquè, després de sis anys d'intentar-ho, el nostre equip femení ha pujat a Primera Divisió...

A l'hora de preparar un pregó, el més important pel pregoner és –òbviamment- saber de què ha de parlar. A mi m'hagués estat més fàcil parlar del Firó en la seva vessant històrica, que és el que millor conec:

la batalla de so n'Avinyona, on els sollerics vanceren, feren fugir els pirates i els prengueren el botí... o les penúries econòmiques del capità Angelats, quan hagué de rescatar un fill seu que els turcs tenien presoner a Alger... Però vaig pensar que explicar totes aqueixes històries seria molt avorrit perquè són episodis prou coneguts de tothom i, a més, he tingut l'oportunitat de referir-me a ells en diverses ocasions.

Per tant, vaig rebutjar aquella idea primitiva i vaig recórrer al diccionari de Alcover-Moll... I el diccionari tot d'una em va fer avinent que un pregó és un edicte... una proclama... una crida!. En definitiva, el pregó és una arenga. Aquesta idea em va transportar a l'arenga que fa el capità Angelats a les tropes cristianes poc abans d'investir els pirates el dia del Firó... I, tot seguit, em va recordar un passatge d'aquella arenga, que m'ha fet reflexionar en profunditat. Els versets no són més que una recreació fictícia, fins i tot un poc macarrònica –per què no dir-ho-, d'allò que el capità tal vegada digué als sollerics –o no, no ho sabem!-, però que em va molt bé per introduir el tema sobre el qual vull dissertar. Són aquelles quartetes que diuen així:

*Sollerics que vos haveu
aquí ara congregat;
les campanes parroquials
per tal causa vos han cridat.*

*El motiu d'aquesta alarma
és per fer-vos avinent
que Sóller està en perill;
perill greu i imminent.*

*Nostre poble està en perill
de caure en mans d'enemics
que han vingut com a lleons
ben resolts i decidits.*

*Venen per robar-vos
els vostres béns i riquesa
i moltes més altres coses
de gran valor i bellesa.*

“*Venen per robar-vos els vostres béns i riquesa; i moltes més altres coses de gran valor i bellesa*”. Fixau-vos-hi! El capità Angelats incitava els sollerics a lluitar pels béns individuals de cada un, però també –i això és el més important per a mi- pels béns de tota la comunitat. Dit d’una altra manera: els arengava perquè defensassin la propietat privada però, al mateix temps, la propietat pública.

Avui en dia, en una època en la que la propietat privada es defensa d’una manera aferrissada, en la que els drets individuals prevalen sobre els col·lectius, en la que predomina la idea de que el patrimoni públic no és de ningú... En un període en el que romanem impertorbables quan es tanquen camins públics, es destrossa la natura i el paisatge, es clouen de paret i fil de pues possessions i cases de poble... En un període com l’actual, dic, la proposta del capità Angelats tendria un component altament revolucionari.

I, malgrat els qui defensen a ultrança la propietat privada, convindreu amb mi en què el patrimoni públic és de tots... i que qualsevol propietat privada té una part de patrimoni comú que és inalienable: una sínia, un jardí, la façana d’una casa, un hort, un bosc,

els ocells que volen per tot arreu... tot això té un component públic i, per tant, és de tots. I, en conseqüència, tots tenim l'obligació de conèixer aquest patrimoni, assumir-lo com a propi, difondre'l i ajudar al seu manteniment.

Anem a conèixer-lo: a què ens referim quan parlem del nostre patrimoni?

El concepte és molt extens. Podríem referir-nos, per començar, al lèxic propi de la nostra vall, a les paraules que són pròpies dels sollerics. Jo record que, quan era jove, els al·lots féiem adregus; quan plovia, queia aubaina; per la primavera agafàvem babaïanes i, durant la nit, anàvem a caçar pinya-rates per dins les coves. Tot això són paraules que només pronunciam i coneixem els sollerics. Però n'hi ha més! Com a fruit de les relacions dels sollerics amb França, han romàs entre nosaltres una bona quantitat de gal·licismes que només nosaltres som capaços de reconèixer: una carrota, un cornixó, una peixa, una pantufla o una brusa i, menys correntment, una bullota, una promenada, o una valisa... Continuem, encara! La relació dels sollerics amb la cultura de l'aigua és tan antiga, tan llarga i tan estreta, que ha forjat un lèxic propi molt difícil d'entendre fora d'aquí. I, si no ho creieu, intentau fer entendre a un pagès del Pla que, per poder regar, anau a fer sa girada de sa resclosa des torrent cap a sa comporta de sa síquia; i que, en arribar a n'es batiport des carrer, haureu de fer sa fibla per dur s'aigua cap a ca vostra i menar-la per sa mare fins a ses garangoles des tarongers, perquè es siquier no vos vol donar sa tanda perquè no li heu pagat sa menada!! Hala!!

Sí, sí! Tot això forma part del nostre patrimoni. Igual que la nostra gastronomia, els nostres costums i les nostres festes. A veure si qualche ciutadà sap què són les sopes escaldades, els ous a la sollerica, l'ensalada de taronja, el groc, les garrovetes del Papa o els migs móns... I el mateix podríem dir de l'elaboració de l'oli i tots els treballs addicionals: collir l'oliva, amuntegar-la al graner, dur-la a la tafona, esclafar-la al trull, posar la pasta dins els esportins, escaldar-la, premsar-la i triar l'oli... I què me'n direu de les tradicions? No tan sols és tradicional la caragolada per sa Fira –que tots disfrutarem d'aquí a uns dies-, sinó també les panades, crespells i robiols per Setmana Santa, els rosaris per Tots Sants, els bunyols per les Verges, les beneïdes de Sant Antoni, la festa del Sant Cristet del Convent, la sortida del sol des del puig Major per Sant Joan, l'Enquentro i el Regina-Coeli el dia de Pasqua... El bolero aquell que diu: “*Ses al·lotes de Sóller tenen sale-e-ró*”... O sa trista glosada de na Margalida de Bàlitz:

*“En Bàlitz, tota la vida,
en Bàlitz jo pensaré;
allà on Déu vertader
judicà na Margalida.
Encara la sent que crida:
- Treis-me d'aquí, no estic bé-.
Noltros, què havíem de fer
si la mort la perseguia?
Dia devuit de gener,
dins Can Tromper m'encontrava,
i en Juan Blanc me dugué
noves que jo no esperava.*”

*Va dir si enterat n'estava.
I jo li vaig dir: -Res no sé-.
De s'al·lota me digué
que ben morta s'encontrava”.*

I encara continua...

I ja que m'he referit al ball pagès, parlem també de vestimenta, joies i ornamentació... que també forma part del nostre patrimoni cultural. Gonelles, faldetes, túniques, davantals, capes i capots, guardapits, capells a l'ample, calçons amb bufes, rebosillos, volants i guatlaretos, espartenyas i avarques, vestits de casar i de primera comunió... Anells, brotxes, collars, botons de pagesa i creus de Malta... Aquell traje de fil del tio Miquel de l'Havana... O el capell canotier del germà del padrí, que imitava a Maurice Chevalier... El mirinyac de la padrina Pepa, que no li feia cap falta, perquè tenia el cul abastament gros, la pobra... La guayabera del cosí de mon pare, un emigrant criollo que tenia un enginy de sucre a Puerto Rico... O el vestit de setí de la tia Joana de Nancy. Va morir jove, la pobra... els anys de la Belle Époque.

No deixem de costat els instruments musicals, que ens conviden a cantar, ballar i fer festa: trompes i trompetes, tubes, saxos, flautes, flautins i fabiols... guitarres, llaüts, bandúrries, violes i violins... tambors, bombos, platerets... acordions, xeremies i ximbombes... Tot allò que ha servit i serveix per fer música. La música i la festa ens ajuden a estar de bon humor i ser més feliços. I la felicitat ens predisposa a relacionar-nos amb la gent... suportar els mals tràngols de la vida... i no fer canallades als amics, com la que m'acaben de fer a mi...

I les eines i estris que feien servir els nostres vells... també formen part del patrimoni. L'aixada per fer els verducs, la forca per ventar el blat, el càvec per solcar i l'aixadeta per entrecavar les domatigueres... El cossi de fer bugada... El morter per fer la picada dels calamars farcits... I les debanadores de na Tonina, la criada vella que visqué tota la vida dalt els porxos de ca nostra... Els ganivets de matar porcs i les màquines de capolar carn que guardam dins la botiga, tot rovellat, perquè ara ja no feim matances... Les alfàbies on guardava l'oli el senyor de Can Mico, per vendre'l quan anava més car... La collera de Na Menuda, una mula caparruda i falaguera que corria pel sementer de Son Llempaies... El fanal del carro, quan l'amo baixava a Sóller les nits d'hivern... El baül que s'endugué ma mare quan partí a França a servir...

Tot parlant de bàuls, podem esmentar també el mobiliari de casa, en tots els seus usos, èpoques i estils. Les cadires de cirer que embelleixen les entrades solleriques, altes i esveltes... Les cadires de taronger, més modestes i baixetes, testimonis muts de tertúlies horabaixenques, plorars de dol i passades de rosari... Els llits entorcillats amb cobricel, símbol de noblesa, potència i senyoriu. Diu la llegenda que el senyor de Biniraix va morir en un d'aquests llits, ja fa uns quants segles... Els canteranos de tota mena: llisos, bombats, amb els peus rodons, d'estil Carles IV, amb incrustacions de plom o de marqueteria... Les calaixeres, armaris i roperos de fusta massissa, generalment disforjos, on l'estiu s'arreglava tota la roba necessària per a l'hivern. Les llumetes d'oli, que feien una claror esmorteïda penjades a les parets o damunt les caixes de les entrades... Taules, comodins, paraigüeres i tocadors d'estil modernista, amb els peus retorçuts i plens d'incrustacions de fusta de diversos colors. A Can

Prunera, Can Felet i Can Mindus en dugueren molts de França... Rellotges de peu i de paret –“*Tempus fugit*”-, amb les caixes pintades i la maquinària francesa... Llànties, canelobres i aranyes de vidre, de metall o d'obsidiana... Vaixella i cristalleria d'importació... Poteria i ungüentaris. Diuen que una bruixa emprava els ungüentaris per untar els portals dels seus enemics amb oli màgic i donar mal bocí, curar trencadures i encisar jovenetes...

La documentació personal, comercial, industrial o purament oficial també forma part inalienable del nostre patrimoni. Sense la correspondència de certes famílies d'emigrants sollerics, Antoni Vicens mai no hagués pogut escriure *Sollerics a França: passions i quimeres*. Sense fotografies i postals familiars, Joan Francesc Rullan no hagués pogut editar *Sóller, imatges d'ahir*. I a mi tampoc no m'hagués estat possible documentar alguns dels articles que he publicat... La carta nostàlgica i tendra d'aquella jove enamorada que té l'estimat lluny perquè fa la mili a Àfrica... La postal que rep la tieta i que li reporta males noves del seu marit malalt... Aquella fotografia del nadó que la mare, amorosa, envia a la padrina... La felicitació que el padrí de fonts remet a la seva fillola el dia de l'aniversari. “*Ves alerta amb els jovenots. Ara ja tens 16 anys! Ja ets tota una dona!*”... El testament del pare malalt, que els fills guarden gelosament per repartir-se l'herència quan aquell mori: “*Mai no sabem què pot passar! Doblers són doblers!...*” O l'escriptura de l'olivar que comprà la padrina en temps de la guerra civil. I ben bé que li va anar a tota la família! Varen tenir oli tot el temps de la fam, perquè en feien estraperlo i el canviaven per farina... Un pergamí que hem trobat inesperadament al fons d'un canterano. No el sabem llegir, perquè està escrit en llatí, però és molt antic i deu tenir molt de valor... Els plànols

que encarregà el padrí jove quan va fer construir la casa on vivim. La va dissenyar l'arquitecte Reynés, allà pels anys vint...

I de la documentació comercial, què me'n direu? La missiva que envia el navilier solleric al seu soci de Marsella, donant-li instruccions relatives a la remesa de taronges... El contracte de navegació entre el propietari del vaixell i la tripulació, per tal de repartir-se els beneficis... Les factures de compra de cocos, bananes, raïm i altres fruites exòtiques que el tio de Nevers venia al seu negoci de *caves espagnoles* i de *fruits et primeurs, à l'engros et au détail*... Tot això també forma part del patrimoni comú.

També els llibres d'actes, els reglaments, les relacions de socis, les banderes, escuts i estendards de societats i entitats diverses, com la societat anònima El Gas, la Cooperativa Agrícola Sant Bartomeu, el Círculo Sollerense, la Biblioteca i Foment de Cultura de la Dona, el Museu de Ciències Naturals, Sa Botigueta, la Defensora Sollerense, el Pòsit de Pescadors, la Federació d'Hosteleria, el Sindicat de Regants, la Congregació Mariana, el Club de Futbol Águilas, el sindicat de la Unió General de Treballadors –per posar alguns exemples– són essencials per conèixer el nostre passat i projectar el nostre futur.

No oblidem la importància que té, igualment, la documentació concernent als comerços i indústries de la localitat, alguns dels quals ja són centenaris. Xarcuteries, tafones, xocolateries, sastreries, sabateries, fusteries, teuleres, molins fariners, fàbriques de teixits, de sabó, de gel i de rajoles, companyies de diligències; i, més modernament, hotels i restaurants, mecànics de tot tipus de vehicles, fusteries metàl·liques, instal·ladors elèctrics i d'aire condicionat... Totes aquestes activitats generen documentació que constitueix un patrimoni històric i cultural comunitari... uns documents valuosíssims que cal conservar.

Com ho és, també, tota la paperassa que han generat les impremtes locals i foranes. Pamflets, programes de festes, anuncis de cinema, fulletons, periòdics, llibres i revistes diverses... Fixau-vos! Només la impremta de Baix, fundada per Salvador Calatayud l'any 1913, en 25 anys va generar els periòdics i revistes següents: *El Pueblo*, *La República*, *En Xerrim*, *La Voz de Sóller*, *Paz y Caridad*, la revista del *Apostolado de la Oración* i, juntament, amb la impremta de Dalt, la revista del col·legi dels Sagrats Cors *Ecos de mi Colegio*. I això sense comptar la vintena de llibres que sortiren de la seva tipografia, entre els quals es troba un tractat sobre *Cuina popular de Mallorca* i dues primeres edicions de *l'Aplec de Rondalles Mallorquines* de mossèn Antoni Maria Alcover.

I no hem de considerar aquestes obres com a patrimoni de tots els sollerics?

Tot això que hem esmentat fins ara és allò que podríem considerar “patrimoni menor”... Però hi ha també un “patrimoni major”, que se veu més que l'altre, que entra més pels ulls, i que segurament vos serà més familiar. Em referiré, en primer lloc, a aquelles construccions, enginys i objectes que els nostres avantpassats han fet servir a la vida quotidiana i que avui ja han caigut en desús. Són totes aquelles sitges, barraques, eres, rotes, cases de neu i forns de pa i de calç que omplen encara bona part dels boscs, símbols muts d'una activitat humana antany frenètica a les nostres muntanyes, però que avui està en decadència. Tots aquests elements etnogràfics formen part del patrimoni cultural que cal conservar... sinó tots, almanco una bona part d'ells.

A alguns de vosaltres, tal vegada tot aquests enginys se vos facin llunyans... per allò de que no teniu costum de caminar pel bosc ni trescar per les muntanyes. Per això en vos anomenaré d'altres que vos seran més propers. Em referesc a tots aquells elements relacionats amb la cultura de l'aigua que abans vos he esmentat: les sínies, les síquies, els aljubs, les rentadores, els safareigs, els abeuradors, les rescloses dels torrents... Vos en recordau del cotxe dels morts... del carro de la carn... de la cuba dels bombers... del camió dels recs... de la màquina d'asfaltar i de la pisonadora? Jo encara els tenc ben presents a la memòria!... Voleu que vos anomeni encara més objectes que podem trobar caminant pel carrer i pels jardins? Idò vat'aquí aquests: els rellotges de sol, les canals de teula i de giny, els colls de pou, les fonts públiques de carrer, les teules pintades, les barreres de fusta, les reixes i balconades de ferro forjat, rajoles, picaportes, faroles, làpides commemoratives...

Tot això! Vos sembla poc?

Fa un moment vos parlava de fàbriques i tallers, comerços i indústries; però no m'he referit per res a les màquines ni a la força que les movia... Els primers motors de gas pobre, que funcionaven amb carbó de coc, però que en època de restriccions arribaren a marxar amb llenya de pi i clovella d'ametlla... Els motors d'olis pesants –fuel i gasoil- que poc a poc substituïren a aquells, i els més moderns d'electricitat... Les calderes i les xemeneies, que produïen una densa capa de fum damunt la vila... Per cert, la caldera de La Solidez va rebentar a finals dels anys quaranta, i va anar a parar a bocins dins l'hort de l'altre banda del carrer... Els corrons, ordidors i telers de llançadora. Les llançadores modernes tenien les puntes de ferro, i sortien disparades del teler quan menys t'ho esperaves. Més d'una

teixidora va ser ferida per una d'aquestes llançadores...!! Les màquines de pastar farina, les guillotines i impressores, fornals i serres simfí de les petites indústries... Qualque fuster que badava i no anà viu hi ha deixat un dit a un simfí...! I els vaixells a vela que feien la travessia cap a les terres franceses per vendre les taronges i llimones... I les barques de pesca... I els llaüts i golondrines que protagonitzaren les primeres excursions turístiques cap a Tuent i Sa Calobra... Tot això forma part del patrimoni comú.

Anem a parlar ara de les grans construccions arquitectòniques. D'alguns monuments i edificis importants de la nostra vall; no tots... perquè no tenim temps suficient.

Jo vos convit a fer una breu passejada per alguns d'aquests indrets i edificis. Podem fer el recorregut en cotxe, en moto, o en qualsevol altre mitjà de locomoció. Jo vos recoman que el facem a peu, i així rebaixarem alguns quilets de greix que ens sobren.

Va't aquí l'església de Sant Bartomeu, construïda sobre un edifici medieval i en part sobre una muralla del segle XVI. No vos ne parlaré gaire, perquè la coneixeu de sobra. El campanar data del 1894. Tenia una agulla central i quatre pinacles, un a cada cantó. Dos d'ells caigueren damunt l'altar major una nit de tempesta. Degué ser ferest! La façana, obra de Joan Rubió, es va començar l'any 1906, però aviat s'acabaren els doblers. La darrera obra ha estat la restauració de la coberta, aquests dos anys darrers... i tots sabem el què ens costa!!!

Mirau el brollador de Plaça!! S'assembla als dos que hi ha a la plaça de Sant Pere del Vaticà. El pagà el bisbe solleric Bernat Nadal, l'any 1815, però hagué de passar la vergonya de veure com la

canonada que duia l'aigua de la font de s'Ullet rebentava el mateix dia de la inauguració. Quina feta!

Ben prop del brollador tenim la font de Plaça. És del mateix temps que el brollador, però va ser desmuntada l'any 1963, a fi de facilitar l'accés dels cotxes a la nova avinguda de Jeroni Estades: aleshores, el frontis i els canons foren desmuntats i reutilitzats per construir una font adossada als pedrissos. Vos ne recordau? Més de 35 anys romangué aqueixa font adossada als pedrissos; fins que, l'any 1999, l'ajuntament progressista encomana la reconstrucció a l'Escola de Margers. Aquesta és la font monumental que tenim ara...

I des d'aquí podem pujar cap a l'estació del tren. ¿Sabeu que el projecte del ferrocarril és obra de l'enginyer Pere Garau, que té 13 túnels i que el major de tots té una llargària de 2.800 metres? ¿Recordàveu que la trobada dels dos grups d'obriers que foradaven el túnel llarg es produí el 23 d'octubre del 1910, en presència d'Antoni Maura? L'any 1921 es va ampliar i modernitzar l'hotel de l'estació, que va ser fornit d'habitacions amb aigua corrent, sales de lectura i restaurant amb reservats.

“A Sóller –diu una glosa recollida pel pare Ginard- A Sóller, vila molt noble,

viuràs amb comoditat:

des que la feren ciutat,

té tren que marxa aviat

i electricitat p'es poble”.

Des de la plaça d'Espanya –Es Castellet, entre nosaltres- fins al Convent, podem resseguir les capelletes del Via Crucis, que recreen el camí de Jesús cap al Calvari. En els segles XVII i XVIII, l'horabaixa

del diumenge dels Rams es representava la passió de Jesús seguint el traçat de les capelletes, que es trobaven engalanades amb flors, llums d'oli i ciris encesos.

I arribam fins al Convent on estam ara. Tres ordres religioses hi han habitat i impartit classes successivament: els frares franciscans, els del baverall i els pares dels Sagrats Cors... Parenostres i avemaries, taules de multiplicar i conjugacions en francès, tot fent voltes per dins la classe. No ens queda més remei. Hem d'anar "a fer fortuna" a la Grande France... La creu de pedra que hi ha al peu de l'escalonada és de l'any 1859. Segons Rullan i Mir, la creu primitiva havia estat destrossada onze anys abans per un carro carregat de fusta que baixava del claustre, aleshores convertit en plaça de toros.

Baixam per sa Torrentera. Deixam de costat el teatre de la Defensora Sollerense, una societat de socors mutus que va fer un gran esforç per edificar un fastuós local social on, durant les darreres dècades del segle XIX i primeres del XX, s'hi celebraven festes de Carnaval, temporades de sarsuela, audicions musicals, sessions de cinema, i classes nocturnes per als obrers... I va ser capaç d'oferir assistència sanitària als seus socis i les famílies, i els ajudava amb un subsidi en cas de malaltia i una pensió en el moment de la jubilació, talment la Seguretat Social d'avui en dia... Però morí ofegada pels deutes...

Al capdamunt del carrer de Pau Noguera trobam el cementeri de Son Sang, un dels conjunts d'art funerari més interessants de Mallorca, on han deixat les seves obres arquitectes, escultors i marbristes de renom. Va ser una iniciativa higiènica la que aconsellà tancar el cementeri de l'antic Convent, situat un poc més amunt d'aquí on estam ara, i obrir el de Son Sang... perquè les autoritats sanitàries detectaren que l'aigua de pluja queia damunt les tombes, es filtrava, i

regalimava fins a la síquia de la font de s'Olla, d'on bevien els sollerics...

I arribarem fins a Biniaraix. Biniaraix és un llogaret idíl·lic que s'estén al peu del Barranc. El paisatge i la tranquil·litat d'aquest llogaret han atret, des d'antic, l'atenció d'artistes i científics. D'entre aquests personatges és obligat destacar els pintors Josep Castellanas, Francesc Bernareggi, Cristòfol Pizà, Humbert Bronsard o Juli Ramis, l'escriptor i pintor Santiago Russiñol, l'arquitecte Antoni Alomar i el premi Nòbel de medicina i fisiologia Jean Dausset... No creis que amb aquest bagatge Biniaraix mereix estar integrat en el patrimoni comú de tots els sollerics? El Pla Territorial de Mallorca s'ha avançat a aquest mereixement, i vol declarar el nucli urbà com a Bé d'Interès Cultural.

De baixada, ens podem aturar a l'antiga alqueria de Binibassí. El seu propietari, Guillem de Torrella, escrigué en el segle XIV la "*Faula*" en vers, on conta un viatge fantàstic que realitzà a bord d'una balena que trobà varada a la platja de Sóller. En el transcurs del viatge, topa i conversa amb personatges llegendaris de la literatura cavalleresca, com la Fada Morgana, el Rei Artús, Tristà i Isolda, i fins i tot amb una serp que li respon en francès...

I ara podem tirar cap a l'Horta. Alguns no coneixen la història del monument que s'aixecà en aquella barriada per commemorar el quart centenari del Firó. És una obra de Pere Martínez Pavía, que va ser construïda per subscripció popular i amb la col·laboració de tots els mestres d'obra de la localitat. El dijous, 11 de maig del 1961, en presència de quasi 2.000 persones, les autoritats inauguraren el monument. En el transcurs de l'acte, la banda de música interpretà l'Himne del IV Centenari, obra composta pel seu director Mateu

Oliver, i s'amollaren centenars de coloms missatgers... mentre dos helicòpters de l'Estació Naval sobrevolaven el monument i deixaven caure una pluja contínua de pètals de rosa...

Continuant per avall, arribarem al port. Al fons, a la bocana, hi trobam la farola del Bufador, obra d'Emili Pou del 1864. L'escriptor Tomàs Fortesa ens ha deixat la descripció d'un naufragi esfereïdor que es produí prop de la cova d'es Bufador, on s'estrellà una barca i moriren tots els mariners. Els habitants del Port col·locaren en aquell indret una creu, per rememorar aquell naufragi. Des d'aleshores se li diu la punta de sa Creu.

També tenim en el Port un llatzeret, construït a partir de 1815 per a la prevenció de contagis i l'observació de quarantenes... Va ser també una de les primeres Colònies d'Estiu per a nines que hi hagué a Mallorca, a principis del segle XX... I va servir igualment com a camp de concentració per als presoners socialistes i republicans, durant la nostra guerra incivil. Els milicians de segons línia, alguns dels nostres pares i padrins, hi anaven a fer guàrdia.

I si encara tenim forces per continuar caminant, podem recórrer tots aquells camins, tiranys i caminois –el del Muleta, el de Son Sales, el del Rost, el dels Montreials, el de Rocafort, el de Castelló, el de sa Coma, el del Barranc, el de Bàlitx, o el de Son Llempaies- que ens menaran a les finques i possessions més emblemàtiques de la nostra vall per un traçat tortuós, escalonat i sovint empedrat. Algunes d'elles estan a la part més plana de la conca, al fons i als estreps de la vall, com So n'Angelats, Binidorm, Ca n'Ahir, Can Gomila, So n'Alegre, Can Bascós, Son Llempaies, o la possessió d'Es Port. D'altres, en canvi, s'enlairen a les vessants de les muntanyes i desafien, airoses,

els embats de tramuntana: Can Prohom, Can Carabasseta, Ca s'Hereu, Cas Xorc, Can Jeroni Gros, Els Monterials, Can Civella, Can Catí, Can Silles, Son Blanco, Ses Moncades, Bàlitx, Can Bresca, Cals Bernats, Can Bi o Can Gordo de sa Figuera, per nomenar-ne sols algunes.

I ja que estam en plena natura, podríem parlar de la flora i la fauna, que també forma part inalienable del patrimoni comú... Tot tipus d'ocells: el voltor silenciós que domina la Serra; la milana, el capserigany i el xoriguer que vigilen les planes; el ferreret que canta per les agrestes torrenteres... Els boscs d'alzines, els pinars, les garrigues, els jardins, els arbres singulars, els horts... Els horts:

“Amic –diu el poeta Alcover- teixiu aquesta visió de la infantesa...

*Ja coneixeu la vila d'ombrívols carrerons,
la rica vall de Sóller, entre serrals estesa,
on totes les vivendes tenen un hort al fons.”*

On són, avui, aquells horts? Què se n'ha fet d'aquell patrimoni comú? Digau-me: on són els famosos horts de la Vall dels Tarongers, que el poeta comparava amb el Jardí de les Hespèrides?

Cal tenir present, finalment, el nostre malmenat paisatge. L'Ofre, es Cavall Bernat, s'Illeta, ses Cambres, sa Mola, ses tres Creus, sa font de s'Olla, els Béns d'Avall, coves i avencs, gorgs, comellars, puigs i muntanyes, penyes, penyals i pujols, comes i cingles... Tot allò que ens defineix i ens identifica davant la resta del món. Tota aquesta natura i aquest paisatge únics i indescriptibles, que

provoquen l'enveja de tants visitants estrangers i inspiren tants d'escriptors, artistes i poetes... Com el nostre Guillem Colom, que descriu així una nevada a la Serra:

*“Tomba la neu pel puig i pel tossal,
tomba arreu per la coma i la calanca,
rebotent per les timbes del serral
en terbolins de gebre dins la tanca.*

*Es recrema l'herbei, cruix el cimal,
cruix l'arrel de l'alzina que s'esbranca
al pes de la neu presa. Fantasmal,
es dreça al fons la Serra, tota blanca.”*

Aquesta natura i aquest paisatge també formen part del patrimoni... Una natura i un paisatge que molts de nosaltres no pensam sinó en destruir... aniquilar... arrasar... per edificar! Convertir en urbanitzacions! Vendre! Guanyar doblers!... Per continuar edificant i convertint en urbanitzacions, en una roda sens fi, en una macabra espiral de descontrol i aniquilació, sense tenir en compte que estam dilapidant alegrement... irresponsablement... temeràriament... el futur dels nostres fills.

Però no ens posem excessivament seriosos... He passat més de mitja hora intentant explicar quin és el nostre patrimoni. I he intentat explicar, també, l'obligació que tenim de conèixer-lo. Però, una vegada conegut, cal difondre'l... en tots els idiomes i per tots els mitjans possibles. Sobretot de paraula, que és el mitjà que tenim més a l'abast; però també a través de reportatges, programes televisius i

radiofònics, publicacions periòdiques, fulletons propagandístics, museus, recorreguts urbans, excursions programades, pàgines web, catàlegs monumentals i artístics... que les societats i empreses particulars i les institucions públiques haurien de promocionar.

I una vegada que coneixem el nostre patrimoni, cal que en mantinguem. I quan parl de mantenir-lo parl, bàsicament, de contribució econòmica... de gratar-se la butxaca. No esperem que els organismes públics ho facin tot. En primer lloc, perquè no poden... no tenen doblers suficients per fer-ho. I, en segon lloc perquè, massa sovint, no tenen la sensibilitat suficient per valorar la importància dels béns comuns. Cal que ens mentalitzem i actuem en conseqüència: l'estudi, conservació i difusió del patrimoni no és exclusiva dels organismes públics, sinó també dels propietaris particulars, de les organitzacions empresarials, de les associacions patronals i, òbviament, dels organismes i institucions públiques.

Segurament això no és un concepte nou... no és cap idea descabdellada... ni tampoc és cap proposta estranya. Ben al contrari, a Sóller mateix tenim exemples clars i ben propers de la participació de persones, col·lectius i societats en la tasca de manteniment del patrimoni comú. Fins i tot alguns, amb bona visió empresarial, han sabut veure el patrimoni públic com un valuós potencial econòmic que, ben explotat, pot donar molt rendiment, i han decidit invertir part dels seus beneficis a aquesta activitat. A nivell individual, són ben lloables totes aquelles persones que es preocupen de conservar, a cost del seu propi peculí, aquells elements que, d'una manera o altra, es troben adscrits a les seves propietats: una capelleta de carrer, un jardí, una sínia, un molí... Gràcies a la iniciativa privada, s'ha pogut recuperar la Torre Picada i casals emblemàtics com can Rebassa, can

Magraner o can Mateu Frontera, per posar alguns exemples... També gaudim d'iniciatives de caràcter comunitari que tenen per objectiu la conservació del patrimoni, com els esforços col·lectius per restaurar la teulada de l'església de Sant Bartomeu... o els de societats com can Dulce i el Museu de Ciències Naturals, que han recuperat el seu propi local social... o el Casal de Cultura, que està en camí de restaurar la casa de Sa Lluna... I fins i tot podem brevejar d'empreses que han assumit tasques de recuperació patrimonial, com la Fundació Tren de l'Art que ha adquirit el compromís de recuperar i restaurar el casal modernista de can Prunera.

Els polítics també tenen la seva part de responsabilitat en aquest comès. Els polítics, a través de les institucions públiques on ens representen, tenen l'obligació de defensar el patrimoni comú; han de ser valents com el capità Angelats a l'hora de dissenyar una ciutat més humana, i per lluitar contra els pirates d'avui: els que destrueixen les muntanyes... fan malbé la natura... i destrossen el paisatge. És cert que la bona gestió municipal ha estat decisiva a l'hora de recuperar l'estació telegràfica de Muleta i l'oratori de Santa Catalina i transformar-los en Refugi de Caminants i en Museu de la Mar. Però també és cert que si la iniciativa pública i la privada s'haguessin posat d'acord, segurament també s'hagués pogut restaurar el Llatzeret del port, rehabilitar el teatre de la Defensora, i fer realitat el Museu Industrial i d'Indumentària de Sa Fàbrica Nova.

Els nostres avantpassats varen entendre perfectament el capità Angelats el dia que es va produir la invasió dels pirates algerians... *“Venen per robar-vos els vostres béns i riquesa; i moltes més altres coses de gran valor i bellesa...”*. I es varen saber unir, fer pinya, davant tal atropell. Jo, avui, vos deman el mateix: que facem pinya, que unifiquem esforços... Aquesta és la línia a seguir... Aquesta és la

idea a imitar... I aquesta és la meva crida...!! Que tots, tant a nivell individual com col·lectiu, empresarial i polític, assumiguem com a prioritària la tasca de recuperació del patrimoni... Que entenguem que el patrimoni comú és cosa de tots... i que, ben administrat, ens pot donar molts beneficis i moltes satisfaccions... Encara no és massa tard! Encara hi som a temps! Encara podem recobrar molts dels elements d'aquest patrimoni comú que ens permeti conservar les nostres arrels i la nostra identitat com a poble... Que ens permeti viure en una ciutat única... inigualable... incomparable... La nostra ciutat: Sóller!!!

Que tinguem unes bones fires i un bon Firó!! I que sigui per molts d'anys!!